

Ikäihmistien palvelujen ja palveluketjujen kehittäminen SenioriKaste -hankkeessa

28.4.2015

Projektipäällikkö Leila Mikkala

Sosiaali- ja terveystalveluiden kehittämisen – Laatusuositus ja vanhustalvelulaki

- **Laatusuositus** hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja talvelujen parantamiseksi (Julkaisuja 2013:11)
  - tukee vanhustalvelulain toimeenpanoa
  - **Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista 980/2012**
    - Lain tavoite tarjota parempia talveluja halvemmalla
    - Vähemmän laitoshoittoa ja enemmän kodinomaista talveluasumista ja kotona asumista

Ikääntymispoliittinen strategia

- Toteuttavat käytännössä kunnat, jotka järjestävät ikäihmisten tarvitsemat sosiaali- ja terveyspalvelut
- Tavoitteena on, että **kaikilla kunnilla on ikääntymispoliittinen strategia**
  - määritellään, miten kunnassa edistetään ikäihmisten hyvinvointia ja terveyttä ja miten eri toimijoiden vastuut jaetaan
  - hyväksytään kunnanvaltuustossa ja ikäihmisiä koskevassa päätöksenteossa noudatetaan sen linjauksia
  - kuntayhtymien yhteiset ja muut alueelliset suunnitelmat
- **SenioriKaste** hankkeessa laaditaan alueellinen vanhussuunnitelma yhdessä kuntien johtajien kanssa

Uusi sosiaalihuoltolaki

- **Sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistuksen tavoitteena on**
  - edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta
  - vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta
  - turvaa yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat **sosiaalipalvelut** sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet
  - edistää **asiakaskeskeisyyttä** sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa
  - **parantaa yhteistyötä**

Ikäihmisten palvelujen kehittäminen

- Kaste –ohjelma ja hankkeet

- Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen **Kaste-kehittämisohjelman** yhtenä tavoitteena on ikäihmisten hyvinvoinnin ja toimintakyvyn parantaminen oikeaan aikaan annetuilla, tarpeenmukaisilla palveluilla
- **Painopistettä siirretään ongelmien hoidosta fyysisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin aktiiviseen edistämiseen, ja ongelmien ehkäisemiseen koko väestössä**
- Kaste ohjelmaa toteuttavat kehittämishankkeet mm. SenioriKaste

Kaste –ohjelman tavoitteet ja osaohjelmat kastepisarakuvasa

SenioriKaste

hanke 2014-2016

Hanke toimii Pohjois-Suomen alueella: Kokkola hallinnoi. Mukana Oulunkaari, Kainuu ja Pohjois-Pohjanmaa sekä

Lappi

- Projektipäällikkö
- kehittäjäsosiaalityöntekijä
- Muistikoordinaattori
- Kuntoutuksen kehittäjätyöntekijä
- PTH yksiköt ja kaikki kunnat

Toimintalinja 1. Kotona asumisen tukeminen

Toimintalinja 2. Ikääntyvien arjen sisältöjen monipuolistaminen

Toimintalinja 3. Kuntouttavan toiminnan ja osaamisen kehittäminen vanhuspalveluissa

SenioriKaste hankkeen tavoitteet – Lapin toiminnallinen osakokonaisuus

- Alueellinen muistikoordinaattorimalli/
muistipolku joka vakiinnutetaan osaksi
sosiaali- ja terveyspalveluiden toimintaa
- Huomioidaan saamenkieleen ja -
kulttuuriin liittyvät tarpeet
muistisairaanhoidossa
- Ikäosaamiskeskus Rovaniemelle → mm.
osaaminen ja etäkonsultointipalvelut
- Alueellinen vanhussuunnitelma

Kansallinen muistiohjelma 2012- 2020

- **Varaudutaan muistisairaiden ihmisten määrän kasvuun, sillä etenevät muistisairaudet ovat merkittävä kansanterveydellinen ja -taloudellinen haaste**
- **Muistiohjelma sisältää neljä kivijalkaa:**
  - aivoterveys elämänmittaisena asiana
  - asenteet muistisairauksia kohtaan
  - hyvä elämänlaatu oikea-aikaisen tuen, hoidon, kuntoutuksen ja palveluiden tuella sekä
  - tutkimustiedon ja osaamisen vahvistaminen
- Kuntien tulisi yhteistyössä eri toimijoiden, myös vahvan kolmannen sektorin kanssa, konkretisoida muistiohjelman kivijalat osaksi omaa muistityötään
- Huomioidaan SenioriKaste hankkeessa

Mistä potkua muutokseen?

Tesso 2015

- Vanhuspalveluista on roppakaupalla tietoa, mutta miten se saadaan kehittämisen tueksi?

Tiedolla johtamisesta potkua palveluiden kehittämiseen

- THL:n aluetyöpajat 10-11/2014, 17 alueella eri puolille Suomea
- Vauhdittamaan vanhuspalvelujen rakennemuutosta
- **Mitä kunnassa pitäisi tehdä, jotta vanhustenpalvelut olisivat hyviä ja kestäviä?**

THL:n aluekierros Rovaniemellä

11/2014

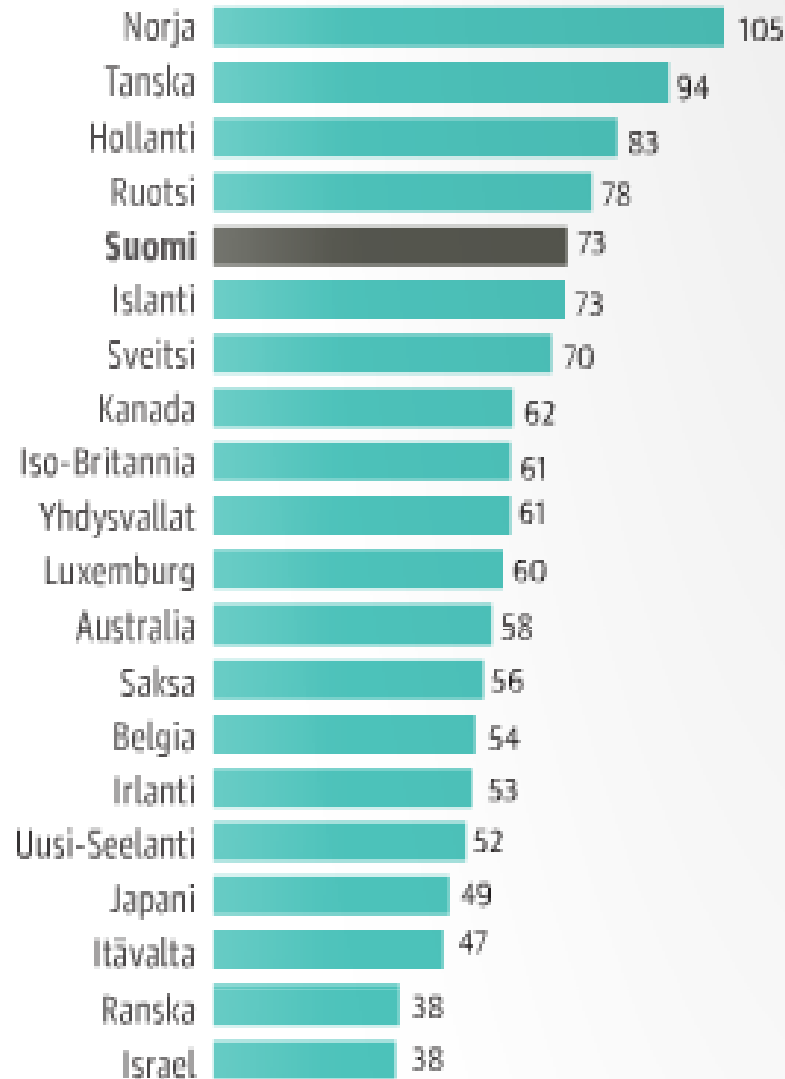
- THL selvitti, miten paljon eri kunnissa on
  - Laitospalveluja
  - Palveluasumista
  - Säännöllistä- ja intensiivistä kotihoitoa
  - Kotihoidon henkilöstöä
  - Omaishoitoa sekä
  - Akuuttia sairaalahoitoa
    - Palvelurakenteen vaihtelut suuria
    - Asioita vaan tehdään eri tavalla, ei yhteyttä esim. sairastavuuteen
    - 75 v. täyttäneiden ympärivuorokautista hoitoa pitää vähentää 10-20 prosenttia
    - Kotona asuvien määrä nostaa 92 prosenttiin

Strategiat – konkreettinen käytännön työväline kehittämiseen

- THL selvitti kuntien vanhuspalvelustrategiat
  - miten selkeästi palvelurakennetavoitteita oli asetettu
  - miten oli huomioitu kuntoutumisen edistäminen ja kotona asuminen ja
  - miten ikääntyvää arvostettiin
    - Niillä kunnilla, joilla palvelurakenteen muutos oli jo pitkällä, oli konkreettinen, tavoitteellinen ja vastuutettu strategia
    - Kunnilla, joilla oli vielä paljon laitospalveluja, oli puolestaan passiivisempia ja organisaatiolähtöisempiä strategioita

HOITAJIEN MÄÄRÄ ON JO VALTAVA

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö tuhatta asukasta kohden eri maissa, henkilöä

LÄHDE: OECD HEALTH DATA 2011

VAIN SUOMI MAKUUTTAA MUISTISAIRAITA

Dementiaa sairastavien hoidon pituus sairaalassa eri maissa, hoito, vrk

**VUODE-
OSASTO
ON KUNNAN
STATUS-
SYMBOLI.**

Vauramo Talouselämä 2013

Palvelurakennemuutosta hidastavat

- THL:n selvityksiä...
- Palvelurakennemuutosta jarruttavat monet tekijät, kuten historian painolasti, asenteet sekä yhteistyön ja integraation haasteet
  - Kun laitoksia on aikoinaan rakennettu paljon, on niitä vaikea purkaa → ajatellaan että laitoshoidon tarvitaan
  - Yhteistyön ja integraation haasteita sekä alueellisella että organisaatioiden tasolla. Miten esimerkiksi rakentaa alueellisesti yhtenäisiä käytäntöjä? Tai kun sosiaali- ja terveystoimet yhdistetään, miten ratkaistaan niiden väliset ristiriidat?
  - Kotihoidon kehittymättömyys

Asiakas keskiöön – mutta miten?

- Palvelujärjestelmämme lisääntyvä monimuotoisuus, erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalitoimen välinen raja ja työntekijöiden vaihtuvuus hankaloittavat hyvän kokonaishoidon toteutumista
- Onnistunut muutoksen johtaminen vaatii johtajilta uudenlaista otetta, huomio organisaatioiden ja resurssien sijaan siihen, että **asiakas tulee autetuksi → oma elämäntoiminta ja vastuu**
- **Asiakas keskiöön**, ja omaiset mukaan palveluiden toteutukseen, hoitopolkuja sujuvoitettava,
- SenioriKaste hankkeessa vanhusneuvostot, kehittäjäasiakkaat mukaan kehittämistyöhön

Lapin muistibarometri 2014 selvitykset

- Lapissa väki vähenee mutta muistisairaudet eivät
- Noin puolet Lapin kunnista on ilman muistiohjelmia;
  - selkeää menettelytapaa muistisairauksien varhaisesta havaitsemisesta sekä katkeamattomasta hoito- ja kuntoutuspolusta
- 7 kuntaa on ilman nimettyä muistihoitajaa

Lapin muistibarometri 2014 selvitykset

- Vain **18 prosenttia** vastaajista oli sitä mieltä, että muistisairas ihminen saa **kuntoutusta kunnassaan ja**
- Ainoastaan **10 prosentin** mielestä muistisairaalle ihmiselle laaditaan **kuntoutussuunnitelma**
- Hoivatyön kehittämiseen tulee panostaa **sekä**
- Kiinnittää huomiota palveluiden **saatavuuteen**
- **Palveluohjausta, tiedon jakamista sekä tiedottamista** tulee kehittää

SenioriKaste hankkeen selvitykset – nykytila-analyysi ja kehittämisen tarpeet

- Yhteystietojen päivittäminen, selkeästi kuntien nettisivuille, tieto muistiasioita hoitavasta henkilöstä
- Osassa kuntia ei vielä varsinaisesti nimettyä muistihoitajaa, muistikoordinaattoreita vähän
- Diagnoosin jälkeistä seuranta ei ole saatavilla kaikissa kunnissa tai selkeä käytäntö puuttuu, kenelle kuuluu?
- Kuntoutusta tulee kehittää
- Koko Lapin kattavia muistihoitajien ja muistikoordinaattoreiden tapaamisia tulisi järjestää säännöllisesti, verkostoitumista parannettava
- Asiantuntijapalveluita hyödynnetään niukasti

Muistisairaahan palvelupolun kehittäminen SenioriKaste hankkeessa

Hoitopolun eri vaiheet

Ennaltaehkäisy ja varhainen toteaminen	Diagnoosi, hoito- ja palvelusuunnitelma	Seuranta ja muutoksiin reagointi	Sairauden eteneminen ja sen edellyttämät muutokset	Saattohoito
TOIMINTAKYVYN SÄILYMINEN JA ARJESSA SELVIYTYMINEN, JATKUVUUS JA KATKEAMATON PALVELUKETJU				

Asuin ja toimintaympäristö hoitopolun eri vaiheissa:
Miten kotona selviydytään mahdollisimman pitkään?

Koti	Koti Päivätoiminta	Koti Päivätoiminta Intervallijaksot	Koti Palveluasuminen Ryhmäkoti	Koti Palveluasuminen Laitos
Kevät/kesä 2015	Kesä/syky 2015	Syky/talvi 2015	Talvi 2015/ kevät 2016	Kevät/kesä 2016

muistihoitajat, muistikoordinaattorit, muistilääkärit, muistitiimit →
työ ja tehtäväjaot sekä vastuut

Muistisairaiden hoito on yhteistyötä hoitopolun eri vaiheissa

- **Muistihoitaja** on yksi keskeisistä tahoista muistisairauksien varhaisessa havaitsemisessa
- **Muistikoordinaattori** on merkittävässä roolissa muistisairaiden ihmisten ja heidän läheistensä ohjauksessa ja tukemisessa sairauden eri vaiheissa
- **Muistilääkärin ja geriatriin** roolit diagnosoinnissa ja hoidon seurannassa
- **Muistitiimit** organisaatioissa, jatkuvuus
- **Muistiosaajat** ja muut hoitoon osallistuvat: mm. kuntoutus, sosiaalityön rooli jne.

Hoito- ja palveluketjut –

yleisesti hyväksytyjä toimintaohjeita

- **Tukee oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon toteutumista** hoitoon pääsyssä ja helpottaa toimintaa esimerkiksi henkilöstön vaihtuessa
- Perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalitoimen ja muidenkin osapuolien **tehtävät ja työnjako selkiytyy**
- Hoitoketjun syvin olemus on **vastuun otto** asiakkaan/potilaan hoidon järjestämisestä
- Hoitoketjut määrittelevät potilaan hoitoon osallistuvien **avainhenkilöiden tehtävät**
- Hoitoketjutyo on **moniammatillista**

PROSESSIT MUODOSTAVAT HIERARKIAN

Muistisairaahan hoidon ja palvelun kehittämisen tasoja –
sosiaalihuollon, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon
integraatio

Taso 3

Erikoissairaanhoido / Ikäosaamiskeskus
Erityisasiantuntemus

Taso 2

Terveyskeskusalueiden muistiprosessit
muistipoliklinikoilla:
ennaltaehkäisy, varhainen toteaminen, seuranta ja hoito,

Työterveyshuolto

Ikäihmisten
neuvola

Lääkärin
muistivastaanotto

Muistihoitaja /
muistikoordinaat-
torin palvelut

Taso 1

Vanhuspalvelut / sosiaalipalvelut
toteuttavat yhteistyössä perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon kanssa
muistisairaiden hoitoa ja palvelukokonaisuutta

Hoito- ja palveluketjujen toimivuus ja niiden kehittäminen

Yksilöön kohdistuva ammattilaisten osaaminen

Organisaatioon ja toimintayksiköihin kohdistuva osaaminen

Diagnostiikan, hoidon- ja palveluiden parantaminen

+

Prosessien ja toimintatapojen parantaminen

Yhteistyön ja integraation parantaminen

Syvällinen osaaminen jolla vaikutetaan rakenteisiin ja totuttuihin toimintatapoihin → kulttuurinen muutos

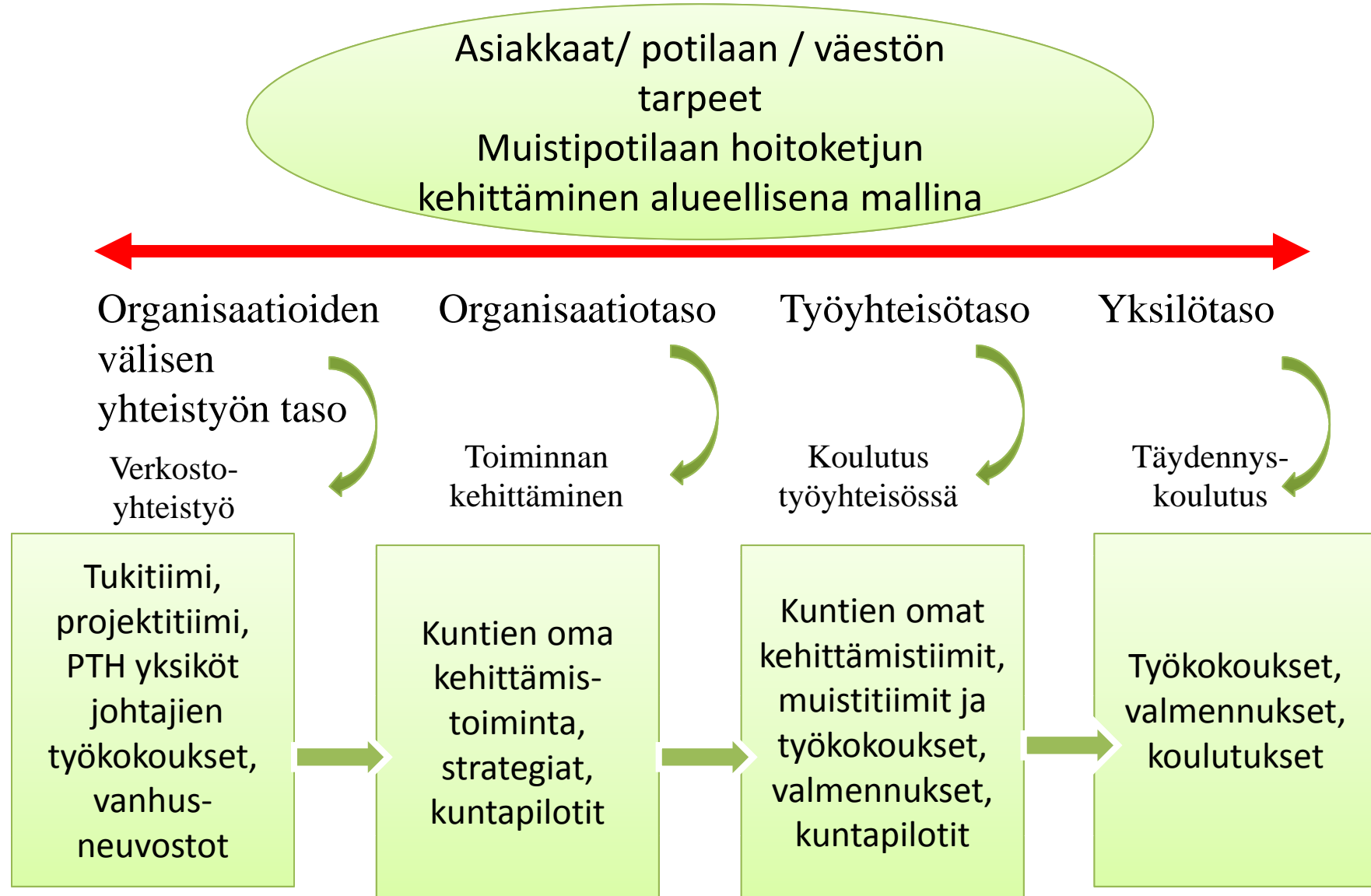
Tuotetaan lisää arvoa ihmisille

Miten asiakkaat ” pärjäävät arjessa”

- Julkisen terveydenhuollon uutena tavoitteena asiakkaan ” pärjääminen arjessa”
- = hoitointerventioiden aiheuttama myönteinen muutos ihmisen luottamuksessa omaan pärjäämiseensä
- kun arkikokemukset ja -vaikutukset otetaan hoitoketjujen rinnalle, tapahtuu tavoiteasettelu ja johtaminen pärjäämispohjalta
- Terveyden uusi määritelmä
  - Terveys = arjessa pärjäämistä

Osaamisen kehittäminen osaamisen johtamisen näkökulmasta SenioriKaste hankkeessa

Mukailtu lähde: Holmberg-Marttila THL pth – yksiköiden verkostotapaaminen 2014

Työryhmäkokoukset ja valmennukset

Seniorikaste hankkeessa

Lähtökohtana nykytila-analyysi
miten hoito- ja palveluketjut toimivat

JOHTAJAT:

alueellinen vanhussuunnitelma, palvelut ja rakenteet, resurssit, päätökset,
palveluiden kehittämisen kokonaisuus

VANHUSNEUVOSTOT:
asiakasosallisuus, vaikuttaminen
ja kehittäminen

MUISTITIIMIT:
ennaltaehkäisevä
työ, diagnosointi,
seuranta

HOITO JA HOIVA:
Kotihoito
Palveluasuminen
Ryhmäkoti
Laitoshoito

KUNTOUTUS:
kuntoutus osana arkea

GERONTOLOGINEN SOSIAALITYÖ:
osallisuus moniammatillisessa yhteistyössä

TOIMINTAMALLI MUISTISAIRAAN HOITOPOLKU /
MUISTIKOORDINAATTORIMALLI
ALUEELLINEN VANHUSSUUNNITELMA

Lähteet

- Kansallinen muistiohjelma 2012-2020: Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:10
- Lapin muistibarometri 2014. Muistityö ja muistipalvelut Lapissa kuntalaisten, Lapin Muistiyhdistyksen vapaaehtoistoimijoiden sekä ammatillisten muistiyhdyshenkilöiden silmin. Annika Väihkönen
- Prosessien johtaminen hoitoketjujen avulla. Doris Holmberg-Marttila, PSHP THL pth-yksiköiden verkostotapaaminen 18.3.2014
- Muistisairaahan Käypähoitosuositus
<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/suositus?id=hoi50044>
- Lisää tietoa SenioriKaste hankkeesta ja muusta
<http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/seniorikaste>
- Laitos on vanhuksen kallis loukku. Talouselämä 6/2013. Erkki Vauramo